Småfenæringen: Største sektoren i norsk jordbruk

Forfatter
Ole G. Hertzenberg, NSG

Sammendrag
Småfebønder omsetter varer og tjenester for 5,2 mrd. kroner, sysselsetter 17 400 mennesker og skaper ring virkninger i norsk økonomi for vel 18 mrd. kroner. 54 % av alle husdyrbruk i Norge har småfe og småfebøndene utgjør 39 % av alle bønder i Norge. Småfenæringen utgjør med dette den største andelen av aktive gårdsbruk i Norge.

Publisert
2018

Referanse
Sau og Geit Nr. 4/2018

Utskriftsdato
28.03.2024 www.fag.nsg.no

Småfenæringen:

Største sektoren i norsk jordbruk

Småfebønder omsetter varer og tjenester for 5,2 mrd. kroner, sysselsetter 17 400 mennesker og skaper ringvirkninger i norsk økonomi for vel 18 mrd. kroner. 54 % av alle husdyrbruk i Norge har småfe og småfebøndene utgjør 39 % av alle bønder i Norge. Småfenæringen utgjør med dette den største andelen av aktive gårdsbruk i Norge.

Tekst og foto: Ole G. Hertzenberg

Rapporten er skrevet av AgriAnalyse, her representert ved daglig leder Christian Anton Smedshaug.

Det framgår av rapporten «*Småfenæringen – største sektoren i norsk jordbruk*» som AgriAnalyse har produsert på oppdrag for Norsk Sau og Geit.

Høster 2/3 av fôret i utmark

Det stilles i enkelte sammenhenger spørsmål ved om den moderne hvite sauen – Norsk Kvit Sau – er egnet for å greie seg i utmark. AgriAnalyse sin rapport fjerner all tvil: Norsk sau (der NKS er den klart dominerende rasen) høster hele 2/3 av fôret i norsk utmark. Årlig slippes om lag 2,1 mill. sauer; vel 85 % av all norsk sau i utmark (andelen varierer fra 38 % i Østfold til 98 % i Troms). Av det samlede totale fôropptaket i utmark på 330 mill. fôr-

enheter, henter småfe hele 220 mill. Sauebeiting i norsk utmark faller ikke og bidrar til å holde landskapet åpent og kulturlandskapet i hevd over hele landet.

Matproduksjonen fra småfe og norsk utmark kan dobles

Om det blir behov for å øke matproduksjonen i Norge (slik Stortinget med bakgrunn i FAOs anbefalinger har lagt til grunn) er det mulig å høste opp mot 950 mill. fôrenheter fra utmark. Det vil si at matproduksjon basert på beiting av utmarksressurser har potensiale for tredobling.

Til stede i 420 av 429 kommuner

Småfenæringen er viktig i norsk landbruk. Hele 54 % av husdyrbrukene har småfe (i 21 kommuner har over 90 % av brukene sau) og næringen er med dette den største - når vi regner antall bruk m/sau eller geit. Hele 420 av landets 429 kommuner har sauebruk.

Ringvirkninger = 18 mrd. kroner

I følge AgriAnalyse summerer omsetningsverdien av ull, kjøtt og melk seg til 1,95 mrd. kroner. Staten kjøper fellesgoder (levende bygder, kulturlandskapspleie, naturopplevelser/grunnlag for turisme), biologisk mangfold, matvaresikkerhet, kultur - dvs. støtte over Statsbudsjettet) er videre kalkulert til 3,25 mrd. kroner. I sum gir dette en omsetning på 5,2 mrd. kroner – som tilsvarer 12 % av landbrukets samlede omsetning.

I tillegg skapes det er rekke ringvirkninger i økonomien som i følge AgriAnalyse er oppsummert i tabellen under.

Totale ringvirkninger av småfenæringen er således beregnet til 18,3 mrd. kroner. Om en tar med kjøp av varer og tjenester, bidrar næringen til en samlet sysselsetting på rundt 17 000 årsverk.

Slår i hjel myter

I følge daglig leder Christian Anton Smedshaug i AgriAnalyse, slår rapporten i hjel flere myter, som påstander om at næringen blir stadig mer sentralisert og at kraftfôr erstatter beiting.

- I makrodata er det ingenting som tyder på at kraftfôr har erstattet bruk av beite. Ingenting tyder på at sauene beiter mindre, sier han til avisa Nationen. - I snitt har avdråtten i kg kjøtt fra hver sau vært ganske stabil siden tusenårsskiftet og samlet fôropptak fra utmarksbeite har vært ganske stabilt siden 30-tallet. Ingenting tyder heller på at bruken av utmarksbeite er svekket. Det er stimulert ytterligere til utmarksbeiting og siden 2012 har antall sauer sluppet på utmarksbeite økt.

Styrker fastlands-Norge

- Småfenæringen bidrar til stor verdiskaping i bygde-Norge og er en av de viktigste distriktsnæringene vi har. I en tid der vi skal omstille økonomien og styrke fastlands-Norge, så er småfenæringen viktig, sier Smedshaug, som viser til at Norge i fjor hadde et handelsunderskudd på 243 mrd. kroner når en holder oljenæringa utenom.

Biologisk mangfold

I rapporten er det ellers belyst temaer som teknologibruk, dyrevelferd, gjengroing, arealbruk/beitebruk og dens betydning for biologisk mangfold, reiselivsnæringen og klimautfordringene og teknologisk utvikling. Du kan laste ned hele rapporten fra www.nsg.no

	Verdi, mrd. kroner
Omsetning av ull, kjøtt og melk + Statens kjøp av fellesgoder	5,2
Primærleddets kjøp av varer/tjenester	3,5
Produksjonsverdi næringsmiddelindustri basert på småfe	3,5
Næringsmiddelindustriens kjøp av tjenester	2,5
Produksjonsverdi grossist/detaljistledd basert på småfe	3,6
Sum omsetning og ringvirkning knyttet til småfenæringen	**18,3**

Foto: Tormod Rusten

I følge AgriAnalyse bidrar 2,5 mill. sau/lam og 35 000 geiter med produkter og fellesgoder tilsvarende 5,2 mrd. kroner.

Satser på nisjer

En del av rapporten er viet en spørreundersøkelse rettet mot småfebøndene. Resultatene viser blant annet at geitebønder er langt mer aktive i nisjemarkeder enn sauebønder.

62 % av sauebøndene svarer nemlig at de ikke driver nisjeproduksjon i det hele tatt. Likevel selger 14 % skinn og 10-12 % direktesalg av kjøtt og ull.

Geitebøndene er derimot mer aktive i flere nisjemarkeder:

Nisje	Andel av geitebøndene
Kjekjøtt	45 %
Skinn	27 %
Opplevelser	14 %
Osteproduksjon	12 %
Ullproduksjon	7 %
Annet (Inn på tunet, kurs m.m.)	11 %
Driver ikke nisjeproduksjon	42 %

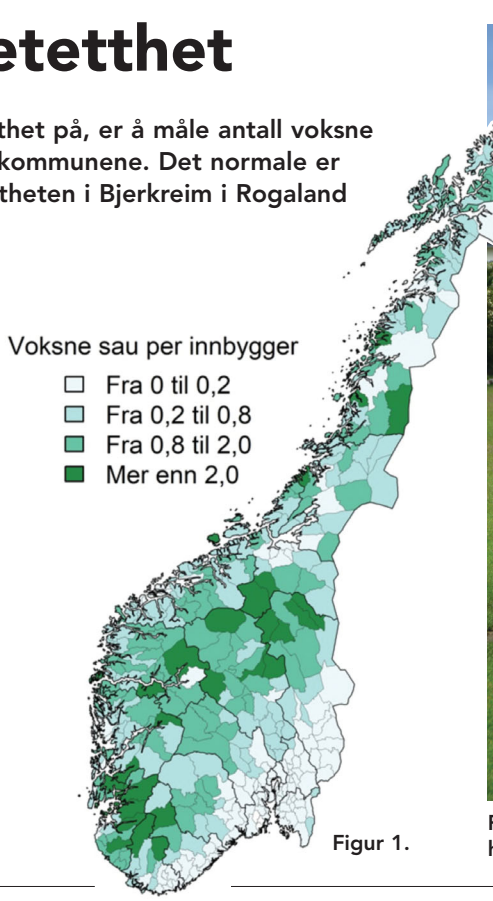

Kathrin og Thomas Aslaksby i Øystre Slidre er blant de mange geiteholdere som driver mangesysleri.

Varierende sauetetthet

En interessant måte å illustrere sauetetthet på, er å måle antall voksne sau opp mot innbyggertallet i de ulike kommunene. Det normale er under 1 sau pr. innbygger. Størst er tettheten i Bjerkreim i Rogaland med 8 sau pr. innbygger.

Det er få voksne sauer i kommuner med mange innbyggere. Landets største byer har få vinterfôra sau, mens kommuner med få innbyggere har mange sauer (se figur 1). Agri Analyses tall viser også at i kommuner med få innbyggere og høy sysselsettingsandel er det mange sauer pr. innbygger. Det kan tyde på at tilgang på andre arbeidsplasser i kommunen er viktig for at det skal være mulig å drive med sau. For eksempel er Bjerkreim en kommune med i gjennomsnitt 8 voksne søyer pr. innbygger og en sysselsettingsandel på 74 prosent. En annen kommune er Lesja, hvor sysselsettingsandelen er 69,7 prosent og kommunen har 4,5 vinterfôra sau pr. innbygger. Det vanlige i norske kommuner er at det er under 1 voksen sau pr. innbygger.

Figur 1.

Flere Rogaland-kommuner, her fra Rennesøy, har svært høy tetthet av sauer.

Synkende lammekjøttforbruk

I 2006 lå lammekjøttforbruket på 5,6 kg av totalt 63,9 (helt slakt). I 2017 endte vi opp på 4,8 kg av totalt 70,5. Dvs. at lammekjøttets andel av det samlede forbruket i løpet av denne tiårsperioden har sunket fra 9,0 til 6,8 %.

Også Island har de senere årene hatt en synkende forbruksutvikling, men ligger fortsatt med et årlig forbruk på ca. 20 kg pr. person – dvs. langt over det norske. Det hevdes fra flere hold at vi har et for høyt kjøttforbruk i Norge. Men følgende oversikt viser at vi internasjonalt langt fra ligger i toppskiktet:

Tabell 1 Kjøttforbruk pr. innbygger i noen land. Kjøttforbruket er basert på produsert slakt, hvor bein osv. er inkludert. (FAO, 2013 og Animalia).

Land	Kjøttforbruk pr. person (helt slakt)
Norge	70,9
Island	93,3
Spania	94,0
Sverige	81,6
Italia	84,0
USA	115,1
Storbritannia	81,5
Frankrike	86,8
Tyskland	85,9
Danmark	81,9
Finland	77,5

I forhold til de fleste andre land «det er naturlig å sammenlikne seg med», er kjøttforbruket relativt lavt.